

SLOVENSKÉ BANSKÉ MESTÁ A OBCE

SLOVAK MINING TOWNS AND VILLAGES

Obec Pernek (278 m. n.m.) leží na juhovýchode Záhorkej nížiny, na úpätí Malých Karpát, 28 km na sever od Bratislavy.

Z HISTÓRIE OBCE

Prvá písomná zmienka o osídlení je z roku 1206, ako osada s názvom **Misle**, neskôr v roku 1231 ako **Mislen**. Názov **Pernek** (Perneck) sa po prvý raz vyskytuje okolo roku 1394, keď obec patrila grófom zo Svätého Jura a Pezinka, od 16. storočia bola poddanskou dedinou Plaveckého hradu. V priebehu ďalších rokov patrila Fuggerovcom, Balassovcom i Pálffyovcom. Historické pramene majú na význam názvu obce rôzne vysvetlenia. Napr. Ján Stanislav odvodzuje meno Pernek od slova **perunek** (miesto, kde sa obetovalo bohovi Perúnovi). Iná verzia hovorí, že kde stojí obec bolo divé horské údolie, v ktorom bývali Nemci. Bol to teda medvedí kút - **Bareneck**, ktoré Slovania vyslovovali Pernek. Ďalšia verzia znie tak, že meno je odvodené od obyvateľa Hansa Pernekkera.

V roku 1663 prešli obcou turecké vojská pri útoku na Viedeň. Na mieste prechodu Turkov z Jablonového do Perneka asi 4 km južne od obce sa nachádza vojenský výcvikový priestor „**Turecký vrch**“. Súčasťou obce bola aj osada „**Hute**“, ktorá vznikla okolo roku 1670. Náleziská kremeňa v tejto lokalite vytvorili podmienky pre vznik sklennej hutí. Potvrdzujú to nálezy sklenených predmetov z nedávnej minulosti. Osada zanikla po zániku továrne.

Pohľad na obec z juhovýchodnej strany.
zdroj: www.pernek.sk

Prvé zmienky o baniach sú z roku 1790. Najvýznamnejšími surovinami na ťažbu v chotári obce bol antimonit a pyrit. O zlate v Perneku hovorí povest „**Zlatý poklad pod Babou**“, ktorú záujemcovia nájdu v rovnomennej knihe autora Petra Straku, vyd. Mladé letá, 1977.

Pre priblíženie ďalej uvedených faktov pripomeňme si stručne históriu baníctva v Malých Karpatoch v kontexte perneckého baníctva.

MALÉ KARPATY A PERNECKÉ BANÍCTVO

Malé Karpaty sú oblasťou, ktorá má popri Spišsko-gemerskom rudohorí, Kremnicko-štiavnickom rudohorí a Nízkych Tatrách, najväčší význam z hľadiska výskytu nerastných surovín na Slovensku. Malokarpatské baníctvo má starú a bohatú tradíciu.

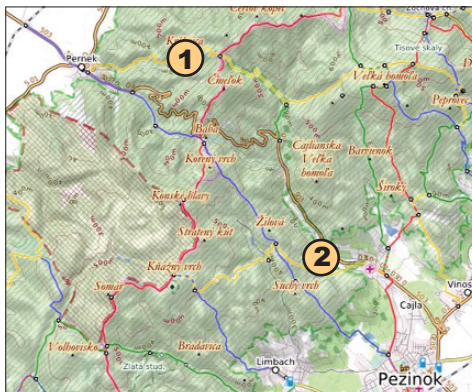

Ako to obyčajne býva - i v Malých Karpatoch stredobodom záujmu boli najprv výskyty zlata a potom výskyty ďalších kovov. Ťažba zlata prebiehala hlavne v oblasti Pezinka a podnietila záujem o jeho hľadanie i na iných miestach Malých Karpát, najmä v oblasti Modry, Častej a Perneka. Keď pominulo obdobie horúčkovitého záujmu o zlato a keď sa vyčerpali ťažené ložiská zlata v oblasti Pezinka, baníctvo v Malých Karpatoch ani potom nezakliklo vďaka ďalším tu sa nachádzajúcim surovinám, o ktoré začínala mať spoločnosť v 18. a 19. storočí záujem. Do popredia vystupuje ťažba **antimonitu a pyritu**.

Geologická mapa Malých Karpát z konca 19. storočia.
zdroj: www.marianka.eu

Ťažba antimonitu a neskoršie pyritu v Malých Karpatoch je už starého dáta. Počiatky ťažby antimonitu a čiastočne i kyzov spadajú do konca 18. storočia a do rozhrania 18. a 19. storočia. Antimónové rudy sa ťažili najmä na dvoch miestach, ktoré sú dosiaľ považované za najznámejšie ložiská antimonitu v Malých Karpatoch. Je to ložisko **pernecké**, v oblasti **Križnice** (v staršej literatúre a v správach sa hovorí o perneckom ložisku pri „**Jahodnísku**“) a ložisko **pezinské**, v oblasti **Kolárskeho vrchu** (v staršej literatúre uvádzané ako „**Wagnerberg**“).

Hlavné ložiská ťažby antimonitu v Malých Karpatoch
1 - Križnica, 2 - Kolársky vrch, zdroj: turistika.freemap.sk

V súvislosti s ťažbou antimonitu a pyritu je potrebné spomenúť vlastnické pomery ťažiarstva v oblasti Malých Karpát. Údelné listiny na výhrad-

nú kutbu zadávali sa obyčajne značnému počtu záujemcov. Oblasť zrudnenia bola často rozdelená na niekoľko polí, ktoré vlastnili rôzni majitelia. Z toho vznikali rozmanité spory, najmä ak ruda prechádzala od poľa jedného majiteľa do poľa druhého majiteľa. Tento stav mal za následok nesústredenosť v kutaní a nekoordinovanosť pri výskume ložísk.

Z veľkého počtu drobných majiteľov i firiem najbohatší boli **Klímovci**, ktorí vlastnili banské miery o rozlohe 1 082 793 m² na pyrit, antimonit, chalkopyrit a mangan v obciach Cajla, Pernek, Častá a Kuchyňa. Firma Klíma už v r. 1848 založila **továreň na výrobu komorovej kyseliny sírovej** v Cajle, prvú továreň tohto druhu v bývalom Rakúsko - Uhorsku. Druhými bohatšími majiteľmi kutacieho práva boli viedenski obchodníci **Seybelovci**, ktorí vlastnili niektoré pernecké rudné polia od r. 1872.

Továreň na výrobu kyseliny sírovej v Cajle mala značnú konkurenciu v pyritoch zo Smolníka, ktoré mali oproti malokarpatským dvojnásobnú, až trojnásobnú cenu. Za takýchto okolností sa približoval jej zánik a tým i zánik baníctva. Továreň prestala pracovať v r. 1896 a týmto rokom aj prakticky končí ťažba pyritu v Malých Karpatoch.

Nový rozkvet ťažby antimonitu a pyritu súvisí s konjunkturálnou vojnovou potrebou týchto surovín v priebehu prvej svetovej vojny. Počas celého mierového obdobia v ČSR medzi prvou a druhou svetovou vojnou sa v Malých Karpatoch nerozvinula ťažba rúd. Jedine za druhej svetovej vojny sa v r. 1940 začala ťažiť antimonit v oblasti Pezinka na ložisku pod Kolárskym vrchom nemecká spoločnosť Antimon A. G. (Akciová spoločnosť) so sídlom v Banskej Bystrici. Novodobé antimonové baníctvo sa tu udržalo až do roku 1992. V roku 1980 napr. 106 zamestnancov vyťažilo 40 tis. ton antimónovej rudy, z ktorej hutníci vyrobili 310 ton čistého kovu.

O rozmanitosti malokarpatského nerastného bohatstva a bohatých dejinách malokarpatského baníctva svedčia aj ďalšie lokality, kde sa v minulosti ťažilo. Ide predovšetkým o manganové ložiská v Stupave, Jablonovom a Borinke, medí v Častej, striebre v Perneku, či tzv. mariátskej bridlice v Marianke.

I tak sa však nedá povedať, že by bolo všetko nerastné bohatstvo Malých Karpát už objavené a vyťažené. Nedá sa vylúčiť ani obnovenie ťažby na už známych lokalitách. Nedostatok surovín, či objavenie nových technologických postupov pri dobývaní rúd môže spôsobiť obnovu ťažby v mnohých malokarpatských banských lokalitách. **Momentálne zdá sa, že baníctvo v Malých Karpatoch naveky zmĺklo. A možno len spí.** Ak by sa ho aj nepodarilo prebudiť, uchovajme ho v myšliach a srdciach, ako historickú éru, ktorá formovala vývoj malokarpatského regiónu po celé stáročia a tým pádom formovala aj nás. Za to, že sme takí, akí sme a že sme vôbec tu, vďaka mnohí z nás možno práve baníctvu.

Nech aj tento príspevok slúži ako hrdá spomienka na slávne dávne časy malokarpatského baníctva.

PERNECKÉ ANTIMONITOVÉ LOŽISKO POD KRÍŽNICOU

Pernecké antimonitové a pyritové ložisko sa nachádza asi 6 km na západ od obce Pernek, na východnom úpätí vrchu **Křížnica**. V starej literatúre sa cituje určenie tohto ložiska v súlade s názvom miestnych obyvateľov ako pernecké ložisko pod "Jahodnískom".

Banské diela sú situované pozdĺž tzv. *Haviarskeho jarku*, ktorý ústí do širšieho údolia Kostolnej doliny vyúsťujúcej na okraji obce Pernek.

Podľa údajov správy závodu ťažený pyrit mal 35 % S. Ťažba v týchto rokoch sa koncentrovala na ťažbu tých častí pyritových ložísk, ktoré sa nachádzajú medzi úrovňou Zubau a Pavol štôľne, ba i pod úrovňou Pavol štôľne. V r. 1922 ťažba rúd v oblasti perneckého ložiska pri Krížiňci prestala na dobu celých 30 rokov.

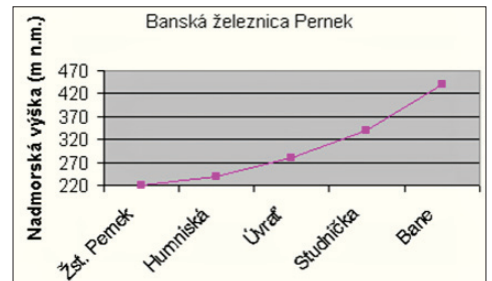
Oživenie banských prác v oblasti Perneka začalo sa v r. 1952, keď Západoslovenský rudný prieskum, n. p. Turčianske Teplice, závod Pezínok začal vzťahovať **Dedičnú štôľnu Pavol**. Banské vrtné

rejš sa nachádzala v niekoľkých budovách chemická továreň, krátka vlečka s prekladiskom. V nich sa spracovávala vyťažená ruda, ktorá sa expedovala na ďalšie spracovanie do Příbrami. Z jej viacerých objektov sa do súčasnosti zachovala len jediná čiastočne zrekonštruovaná budova.

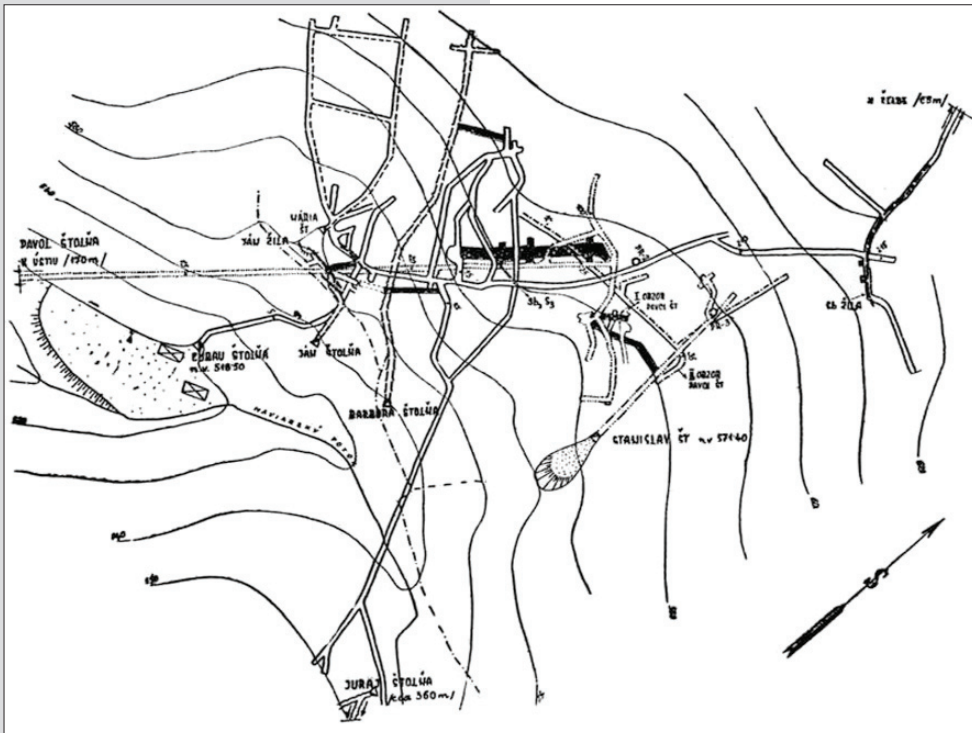
Budova chemickej továrne pri bývalej žel. stanici v Perneku
zdroj: www.pernek.sk

Úzkokolejka vychádzala od perneckej stanice a prekladiska na juh, otočila sa o 180°, prekročila cestu a viedla po ľavej strane cesty smerom k Perneku, po čom sa odklonila severovýchodným smerom cez poľa (lokalita Humníšká) a obišla obec severným okrajom. Potom úzkokolejka krížila cestu z Kuchyne a v priestore pod dnešným lomom bola úvrať, ktorá uľahčovala zvládnutie výškov-

Výškový profil trate

zdroj: www.geocities.ws/rudoleska/doprava/zel/uz/bzpernek/index.html

HISTÓRIA BANÍCTVA

Počiatky ťažby antimonitu z perneckého ložiska pod "Jahodnískom" spadajú už do konca 18. storočia. Správa z r. 1790 hovorí o ťažbe antimonitu v **Hornej a Dolnej Barabara štôľni**. Dnes sú tieto štôľne neprístupné a ležali nad úrovňou Zubau štôľne. Podľa archívnych zpráav priemerná ročná ťažba z perneckého ložiska na začiatku 19. storočia činila okolo 3 t antimonu. Ešte v prvej polovici 19. storočia začína sa tu ťažba pyritu, ktorú možno považovať za prvú tohto druhu v **Malých Karpatoch, ale i celom bývalom Uhorsku**.

Zánik výroby v r. 1896 znamená i zatvorenie perneckých baní na pyrit. Podľa zachovanej mapy z r. 1872 dá sa zistiť, že pernecké bane prešli do vlastníctva **Emila Seybela**, ktorému bolo v r. 1860 udelené banské pole "Johanna" so štôľňou **Johanna** a v r. 1873 udelené právo ťažiť kovy v banskom poli **Mária** a **Juraj** v revíre **Pavol štôľne**. Uvedená mapa už má zaznačené aj štôľne **Mária**, **Zubau** a **Juraj**. Rozmach baníctva v revíre perneckých baní nastáva v rokoch 1872-1887, čo súvisí s výrobou kyseliny sírovej v Čajle. Vtedy bolo podfárané 400 m dlhou **dedičnou Pavol štôľňou**.

Ťažba pyritu v perneckom ložisku, ktorá sa v druhej polovici 19. storočia mohutne rozvinula, sa takmer končí rokom 1896, keď prestala pracovať továreň na kyselinu sírovú.

Obnovenie dolovania v oblasti Perneka začína sa znova v r. 1906, keď firma **Klíma** dostala údel na banské dolovanie na starých banských poliach **Leopold**, **Mária** a od r. 1918 pribudlo pole **Katarína**, ktoré umožňovalo ťažbu pyritu.

Vojnová konjunktúra umožnila vyššie uvedenej firme za podpory štátu rozvinúť ťažbu antimonitu a pyritu. V r. 1915 boli vyzmáhané staré banské práce v oblasti výskytu antimonitu a v r. 1916 sa už antimonit dobýval. Najvýznamnejšou oblasťou ťažby antimonitu a pyritu bol revír **Pavol štôľne** a **Ján žilou**.

Na prepravu vyťaženej suroviny v roku 1917 bola vybudovaná v Perneku **úzkorozchodná železnica z ložiska pri Krížiňci až na žel. stanicu Pernek** - bližšie informácie v ďalšej časti.

Banské práce v oblasti ložiska Pernek - Pod Krížiňcou

zdroj: B. Cambel, 1959

Úzkorozchodná železnica Pernek st. - Staré bane, mapa z r. 1930,
zdroj: Jozef Král, súkromná zbierka

prieskumné práce trvali až do r. 1956. V tomto období boli vyzmáhané a zdokumentované: **Dedičná štôľna Pavol**, **Zubau štôľna** a **druhý hlbinný obzor z Mária úpadnice**. Novorazená bola štôľňa **Stanislav**, prekop na **Sb-žilu**, ako i sledná štôľňa v žile z horizontu Zubau štôľne a konečne bola vykonaná razba na II. hlbinnom obzore na antimonitovú **žilú Ján**. Ukázalo sa však, že antimonitové ložisko je vyťažené.

ÚZKORozCHODNÁ ŽELEZNICA PERNEK, ST. - STARÉ BANE

Za podpory štátu a za pomoci vojnových zajatcov bola v roku 1917 postavená z ložiska pri **Křížiňci** (dnes lokalita známa ako **Staré bane**, pod **Kostolným vrchom**) až na stanicu obce **Pernek** **úzkorozchodná železnica s dĺžkou cca 7,5 km**. Stavbu uskutočňovala spoločnosť "Klímove banské a hutné závody".

Železnica začínala na perneckej stanici pri kto-

Parná lokomotíva pri čerpaní vody
zdroj: www.pernek.sk

Pernek - Krížnica, banská železnica, násyp, 05/2009
foto: Silvia Bednárová, súkromný archív

Pernek - Krížnica, banská železnica, zárez, 05/2009
foto: Silvia Bednárová, súkromný archív

"Konečná" úzkorozchodnej železnice Pernek st. - Staré bane, zdroj: www.hiking.sk

vého rozdielu. Ďalej prechádzala nad obcou zarasteným terénom. Tu bol aj starý lom. Potom sa napájala na dnešnú žltú turistickú značku a o pár metrov ďalej je aj dnes vidieť studničku, odkiaľ lokomotíva čerpala vodu. Železnica šplhala (ako žltá značka) do vrchu, pričom využívala dvoch elegantných oblúkov s mohutnými násypmi. Na konečnej bol veľký priestor pre manipuláciu. Surovina bola do vagónov sypaná zhora, z výšky cca 9 - 10 m, kde je dodnes zachovaný vstup do štôľne a haldy vzniknuté pri ťažbe. Nevylučuje sa existencia koľají pre uľahčenie manipulácie s vozíkmi rudy.

Poznámka redakcie: O existencii trate sa zmieňujú viaceré zdroje, lišia sa však v niektorých detailoch. Za základ príspevku bol prevzatý so súhlasom autora, ostatné informácie môžu záujemcovia čerpať z uvedených zdrojov.

PO STOPÁCH PERNECKÉHO BANÍCTVA

Malé Karpaty križujú desiatky kilometrov značených turistických trás. S využitím troch z nich sa môžeme vydať po stopách perneckého baníctva. Východiskom môže byť obec Pernek alebo Pezinská Baba.

Po stopách perneckého baníctva sme sa vydali z Pezinskej Baby smerom cez Štefánikovu magistrálu. V mieste, kde magistrálu križuje **žltá značka** (sedlo Javorina) sme odbočili na ľavú stranu do údolia pod vrchom Krížnica. Už na začiatku doliny

(v ktorej boli situované bane asi z konca 18. storočia na antimón, pyrit a kyzové rudy) je viditeľné veľké prepadisko a v okolí sa taktiež nachádza niekoľko ping (povrchové dobývky). Z mnohých baní ich zostalo pomerne málo, ale blízko smerovníku Staré bane leží **štôľňa Zubau**, ktorá napriek svojmu veku je v relatívne dobrom stave. Služila na ťažbu antimónu a pyritu. Jej ústie leží v strede svahu a nad ňou aj pod ňou sú násypy hald. Vyššie nad štôľňou je vidno niekoľko závalov a rýh po zasypaných vstupoch štôľní. V blízkosti sa nachádza šachta, ktorá ústi do štôľne, no na konci je zavalená. Do štôľne sa dá dostať len v dobrej obuvi, nakoľko je pokrytá bahnom a kusmi zničenej výdrevy. Je niekoľko desiatok metrov dlhá a z hlavnej chodby ešte vedú dve slepé chodby, kde sa dá vidieť aj kus zachovanej výdrevy. Štôľňa má dokonca ešte jedno poschodie na ktorom sa tiež čiastočne zachovala výdrev. Steny a strop chodieb sú pokryté peknou limonitovou výzdobou a niekde aj malými kvapľami. Ďalšia prístupná štôľňa sa nachádza nižšie vedľa majestátnej haldy z nej vyťaženej. Je zaplavená vodou a po pár metroch končí mohutným závalom čo sa dá vidieť aj na povrchu. Služila na ťažbu antimónu a kyzových rúd.

Južne od tejto oblasti sa nachádza - Misiarsky (Mäsiarsky) Ostrovec - oblasť zaniknutých banských prác na pyrit a antimón asi z XIX. storočia.

Po štôľňach tu zostali len haldy, no v minulosti sa pri jednej z nich, **štôľni Florián** - našli črepy nádob, v ktorých sa zhutňovala antimónová ruda.

Ak chcete vidieť ďalšiu štôľňu, musíte sa vydať od Starých baní po žltej značke smerom dole do Perneka. Cesta kopíruje trasu úzkorozchodnej železnice, ktorá začiatkom 20. storočia slúžila na zvoz rudy z baní k železnici. Z nej sa zachovali už len zvyšky kamennej rampy pod starými štôľňami a na vnútornej stene jedného z kamenných priepustov je vyrytý letopočet 1917. Cesta nás dovedie do Perneka, odkiaľ sa musíme vydať po **modrej značke** smerom k Pezinskej Babe a ďalej pokračovať len po asfaltovej ceste. Po nej sa dostaneme k **štôľni Mikuláš**, v ktorej sa pravdepodobne koncom 19. storočia ťažila olovená a olovo-zinková ruda. Jej ústie sa nachádza na ľavej strane údolia v úpätí kopca. Štôľňa zaplavená a neprístupná.

Banské práce v Perneku sa stali už len históriou, ktorú nám pripomínajú pozostatky po ťažbe. Ak nepríde k dramatickému vzostupu cien kovov alebo ich nedostatku, tak to aj tak zostane. Ak by sme chceli vidieť a vidieť o nich viac, museli by sme sa o pár sto rokov vrátiť v čase, čo však bohužiaľ nie je možné, no môžeme aspoň túto dôležitú časť našich dejín preniesť na papier a urobiť si tak predstavu o rozsahu perneckého baníctva, obdivovať nebezpečnú prácu baníkov a sledovať, ako sa príroda vyrovnáva s dielom človeka.

Maroš Ondrejka

Poznámka redakcie:

"Turistickým krokom" je možné trasu s prevýšením 489 metrov absolvovať za cca 5 hodín.

POPIS MAPY ZO STR. 16-17 LOŽISKO SVÄTODUŠNEJ ŠTÔLNE NA OKRAJI OBCE PERNEK

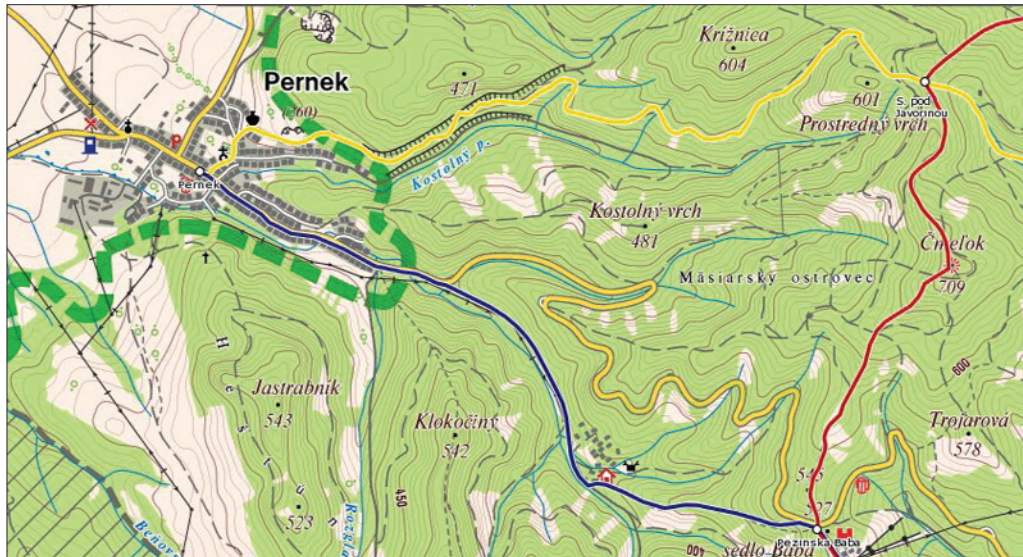
Zaujímavým výskytom rúd v Malých Karpatoch je oloveno-strieborné zrudnenie, ktoré bolo ťažené na **Svätodušnom ložisku**. V roku 1786 tu boli obnovené už v tej dobe staré banské diela. Archívna správa z tohto roku udáva, že sa po úplnom vymáhaní Svätodušnej štôľne a následnom sledovaní zlatonosnej žily narazilo na bohatú rudnú šošovku so striebrosným galenitom a pyrrargyritom, pričom kovnosť tejto rudnej polohy bola veľmi vysoká. Ďalšia kremeň-karbonátová žila, na ktorú sa pri ťažbe natrafilo, mala zase vyšší obsah zlata. Aj napriek týmto optimistickým údajom, pravdepodobne sa jednalo iba o lokálne nahromadenie rúd v šošovkách viazaných na poruchové zóny a samotné ložisko bolo už v minulosti starcami vyťažené. Smerné ani hlbkové pokračovanie sa neoverilo ani novším prieskumom a ložisko malo iba lokálny charakter a malé rozmery.

Peknou archívnu pamiatkou na túto ťažbu oloveno-strieborných rúd a zlata je na strednej dvojstrane v tomto čísle MONTANREVUE.:

Mapa starej štôľne Duchy svätého v Perneku, znovu otvorenej/preskúmanej/oživenej v roku 1786. Jakub Jozef de Adda, administrátor Banského súdu v Pezinku, október 1786 (ŠŮBA, HKG 9851)

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE:

- B. CAMBEL: Hydrotermálne ložiská v Malých Karpatoch. Mineralógia a geochemia ich rúd., Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1959
MILAN MIŠIK: Geologické exkurzie po Slovensku, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1976
OKOLIE BRATISLAVY (Malé Karpaty), 1. vydanie, 2002 DAJAMA, Bratislava
PETER WITTGRÜBER, PETER TUČEK, JIŘÍ VITÁLOŠ: Dejiny baníctva v Malých Karpatoch. Historická štúdia., ROAD Bratislava, 2001
STRATÉGIA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU DOLNÉHO ZÁHORIE, 2010, www.malacky.sk
www.geocities.ws/rudoleska/doprava/zl/uz/bzpernek/index.html
www.minerality.sk
www.montanistika.sk
www.pernek.sk
www.vlaky.net
PODKLADY POSKYTLI:
František Bokes - starosta obce Pernek, Maroš Ondrejka, Peter Ondrus, Silvia Bednárová, Daniel Ozdín, Martin Števkó.

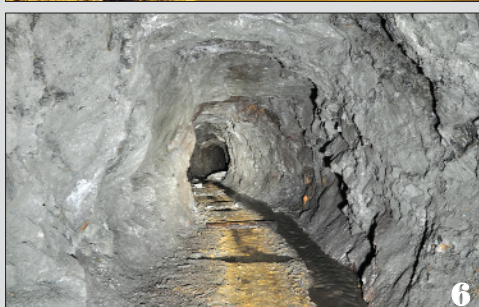

FOTOGALÉRIA

z ložiska Pernek Krížnica (revír Pavol štôlna) - obr. 1
štôlna Ján - obr. 2, štôlna Zubau - obr. 3-6

Banská činnosť v okolí obce bola vykonávaná v desiatkach štôlní sústredených prakticky do štyroch ložísk: **Svätodušná štôlna, Krížnica, Misársky** (uvádza sa aj *Másiarsky*) **Ostrovce** a **Revír Pod Babou**. Väčšina štôlní je v súčasnosti neprístupná, čiastočne alebo úplne zavalená a zatopená.

Foto: Peter Ondrus, súkromný archív

VÝZNAMNÉ MINERÁLY SB-LOŽISKA PERNEK

Do začiatku 20. storočia bolo na Slovensku známych viacero významných európskych ložísk antimonu. Medzi ne patrili aj **Pernek**, ktorý medzi veľkými a významnými ložiskami Sb ako bola Magurka, Zlatá Idka, Kremnica atď., na ktorých sa častokrát ťažilo najmä zlato, **mal z mineralogického hľadiska výnimočné postavenie**.

Nachádzali sa tu výnimočné minerály, medzi ktorými vynikal najmä v 19. storočí **kermezit**, v tom čase nazývaný aj *pyrantimonit*, *pyrostibit*, *antimonblende*, či *Rotspiessglanz*. **V Perneku sa do 20. storočia nachádzali pravdepodobne najkrajšie a najväčšie agregáty tohto minerálu na svete**. Hojne tvoril vínovočervené až červenohnedé ihlicovité kryštály zoskupené do radiálnych, vejárovitých, ale najčastejšie do hviezdovitých, veľmi estetických agregátov na puklinách čiernych bridlíc. Veľkosť ihlic zriedkavo dosahovala až 8 cm. Na kryštáloch kermezitu tu bolo opísaných až 40 kryštálových tvarov.

Celé desaťročia sa spolu s kermezitom a ďalšími Sb minerálmi vyskytoval nenápadný, najčastejšie krátko prizmatický hnedočervený až hnedý minerál, ktorý unikol pozornosti vedcov, ktorí si mysleli, že ide len o nejakú formu kermezitu. Až v roku 1915 ho objavil ako nový minerál na svete J. S. Krenner (1839-1920) a nazval na počesť budapeštianskeho profesora mineralógie a geológie F. Schafarzika (1854-1927), **schafarzikitom**. Samotný článok prvoopisu minerálu však vyšiel až v r. 1921, rok po Krennerovej smrti a publikoval ho Zoltán Toborffy. **Dodnes sú agregáty schafarzikitu z Perneku najbohatšie a najkrajšie na svete**. A to najmä vďaka novým nálezom za posledných približne 12 rokov.

Spolu s kermezitom sa veľmi často vyskytoval aj oxid antimonu **valentinit**, ktorý v Perneku tvoril väčšinou hviezdovité agregáty zložené z bielych ihlic. Polymorfnou modifikáciou valentinitu je kubický **sénarmonit**, ktorý tu tvorí až 1 mm veľké, väčšinou bezfarebné kryštály, ktoré majú často v sebe zarastené jemné ihličky antimonitu. **Vzorky perneckého valentinitu patrili v 19. storočí k najkrajším v Európe. Pernek bol v 19. storočí jedinou lokalitou sénarmonitu v celom Uhorsku a aj Karpatoch**.

Na prelome 20. a 21. storočia bol opísaný v Nemecku nový minerál – oxid Mg a Sb **brandholzit**. Niekoľko rokov potom bol opísaný jeho **druhý výskyt na svete z ložiska Pernek – Krížnica**, kde tvorí tento veľmi vzácny sekundárny minerál priesvitné, väčšinou do 1 mm veľké bielo-sivé kryštály. Doteraz sú známe len 3 výskyty tohto minerálu a z Perneku pochádzajú pravdepodobne najhodnotnejšie vzorky. Bohužiaľ v Perneku sa našlo len prvých niekoľko desiatok vzoriek a z toho sa do slovenských muzeálnych zbierok dostala len jedna vzorka (*Mineralogické zbierky Katedry mineralógie a petrológie Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave*).

Fotografie :

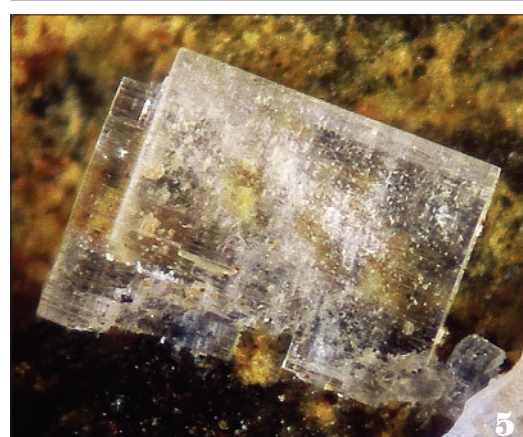
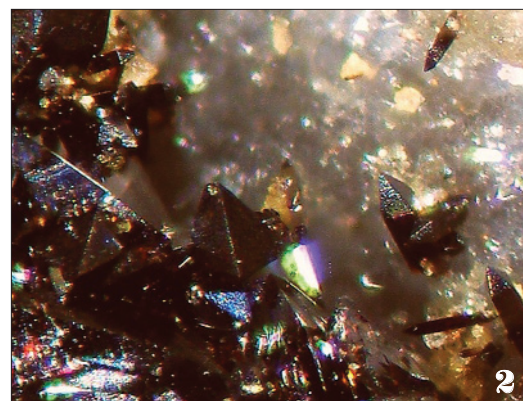
Obr. 1. Ihlicovité kryštály kermezitu s drobnými hnedými kryštálmi schafarzikitu. Šírka obrázku 12 mm.
Foto: M. Števkó

Obr. 2. Červenohnedé krátko prizmatické kryštály schafarzikitu na kremeň. Nález z r. 2007. Veľkosť najväčších kryštálov dosahuje 1,3 mm.
Foto: D. Ozdín

Obr. 3. Hviezdicovité agregáty valentinitu na antimonitovej rude. Šírka obrázku 2,8 cm.
Foto: D. Ozdín

Obr. 4. Takmer priehľadný, 1mm veľký kryštál sénarmonitu s uzavretými ihličkami antimonitu na siderite.
Foto: D. Ozdín

Obr. 5. Idiomorfný kryštál vzácného brandholzitu.
Foto: D. Ozdín

Daniel Ozdín,

Univerzita Komenského v Bratislave,
Prírodovedecká fakulta, Katedra mineralógie
a petrológie, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

Grund- und Kreitz-profill-Ziß.

Über den in der Kernecker Gegend in Bösinger Bergbezirk von denen Alten schon bebaueten, nun neu erhobenen so benamsten Heilig Geist Stollen. Aufgenommen in October 1786 von Jacob Joseph deSchlagg. k. k. Bösinger Berggerichts Administratorn.

